

Juryrapport 2023

Het seizoen van de verzoening

De subsidies tot 2027 zijn verdeeld, corona bijna weer vergeten, het publiek min of meer opnieuw present. En zo gingen de podiumkunsten afgelopen seizoen weer draaien als vanouds. Ook al stijgt achter de schermen de druk van opgelopen (energie)kosten, opvallend veel uitvallende medewerkers en steeds kortere repetitieperiodes en speelreeksen, toch blijkt de productiemachine naar gewoonte weer volop aan de praat. Première na première rolde van de band, in sommige maanden gemiddeld zelfs één per dag.

Voor het publiek in Vlaanderen is dat een cadeau, voor makers telkens de geboorte van een lang gekoesterde droom. Maar wordt ook het theater of de dans er beter van? Ook al was het als achtkoppige jury onmogelijk om alles te zien, toch deelden we het gevoel dat er afgelopen seizoen minder uitschieters waren, minder hartenbrekers waar we een vinger voor zouden afstaan. Is het de doordraaiende productiemachine die mee voor die doordeweeksheid zorgt? Soms lijkt het podiumkunstenveld een ballon die op springen staat, steeds meer illusoir beademd door de tax shelter. (Van de 12 producties met Vlaamse (co)producenten in onze selectie blijken er 9 mee gefinancierd dankzij belastingvermindering voor bedrijven. Omdat 'fair practice' - hoe ironisch - anders onbetaalbaar wordt? Als die federale tax shelter-regeling ooit maar een beetje minder interessant wordt voor bedrijven, knapt de ballon.)

Niet dat theater en dans echt van hun pluimen laten. In veel voorstellingen voelde je net een groot geloof in de overtuigingskracht van het medium, bijvoorbeeld om maatschappelijke kwesties op de agenda te zetten of te houden. Opnieuw stak de ecologische catastrofe er met kop en schouders bovenuit. En in al die klimaatvoorstellingen blijkt verzet op de scène precies hetzelfde vraagstuk als verzet in het echt: het is zoeken naar een vorm die nog een verschil kan maken. Een brede waaier van boeiende pogingen zagen we, van heel directe en strijdbare monologen tot abstracte evocaties en eerder documentaire benaderingen. Veel daarvan lijken de catastrofe intussen bijna als een voldongen feit te beschouwen. Ze waarschuwen niet langer alleen voor de ramp die ons te wachten staat, ze leren ons er net zo goed mee omgaan. Meermaals werd verzet ingewisseld voor troost en aanvaarding van onze menselijke vergankelijkheid in de kosmos. Van de diepzee tot de lege ruimte.

Terwijl het klimaat en andere hete kwesties de samenleving sterk polariseren, lijkt het theater vooral samenzijn te willen creëren. Verzoening tussen generaties, liefde en intimiteit tussen mensen, zorg voor de buitenstaander: ze lopen als een rode draad door onze selectie. Ook met het publiek zoeken makers veeleer wederzijdse genegenheid dan scherpe oppositie op. Het blijkt duidelijk geen tijd voor Publikumsbeschimpfung, zwaar choqueren of 'moeilijk experiment'. Post-corona wordt de zaal liever omarmd, opgevrolijkt, verwonderd, dichterbij gehaald, direct betrokken. Met een beeld uit de danssolo *VanThorhout* van Alexander Vantournhout wint de witte vlag het van de hamer, al neemt dat de spanning zeker niet weg. Sommigen zullen die overgave aan de zaal misschien ervaren als 'versofting' of 'verzoeting'. Zelf zien we er een meer inclusief theater uit ontstaan, waar vaak ook heel nieuwe publieken hun gading in vinden.

Kijk naar de vele energetische club- en concertvoorstellingen die opnieuw een opgemerkte lijn trokken door het seizoen. Niet alleen gingen ze voor in een opgemerkte ontbolstering van queerness op het podium. Post corona maakten ze van theater of dans ook bijna letterlijk een

feestje. Ook in andere voorstellingen viel het ons op: het aloude idee van representatie (op het podium gebeurt iets wat iets anders voorstelt) verschuift steeds meer naar directe (zelf)presentatie: ik sta hier, dus ik besta, want mijn verhaal is het waard. Wordt 'presentie' de nieuwe representatiepolitiek? De schaarse repertoirestukken die een podiumseizoen tegenwoordig nog aanbiedt, als klassieke vormen van narratief verbeelde werkelijkheid, voelen steeds meer als uitzonderingen uit een vervlogen tijd. Nog meer dan vorige seizoenen werden teksten liever zelf geschreven, en toonde zich daarbinnen een groeiende focus op taal. Vooral spoken word is aan een opmars bezig, net als meertaligheid op zich.

Eenzelfde verdichting tussen creator en creatie zagen we in meerdere producties die hun eigen onderzoek en werkproces mee verwerkten in de voorstelling, al dan niet documentair. Zij tonen niet enkel hun gevonden materiaal, maar ook hun eigen verhouding tot dat materiaal. Proces wordt mee product. In sommige gevallen toont dat een theater dat genereus inkijk wil bieden in zijn eigen keuken, in andere gevallen de worsteling van (vaak jongere) makers die er nog niet helemaal uitgeraakt zijn. In elk geval belicht het theater graag zichzelf, of benadrukt het zelfs openlijk zijn eigen belang. Zo kwamen we afgelopen seizoen terecht in best veel kinder- en jeugdtheatervoorstellingen die vrijmoedig een lans braken voor de vrije verbeelding, tegen efficiëntiedwang, controlezucht of de dictatuur van eenheidsdenken. Leve de krekel boven de mier, was hun boodschap. Leve het springkonijn boven de angsthaas. Als het draagvlak voor kunst onder druk staat, kan je er niet jong genoeg mee beginnen...

15 klapzoeenen

In dat rijkelijke professionele aanbod van jeugd- en volwassenentheater, performance, circustheater, dans, muziektheater en participatief werk (opera en stand-up comedy vallen buiten onze scope) zijn we tussen 1 mei 2022 en 21 april 2023 op zoek gegaan naar die voorstellingen die ons als jury het meest konden bekoren. Om voor selectie in aanmerking te komen, moest een voorstelling minstens één Vlaamse of Nederlandse producent hebben en minstens drie keer in Vlaanderen te zien zijn. Zo zijn in totaal een 150 tal van de +- 200 nieuwe producties het afgelopen seizoen gezien door zeker één jurylid. Elke twee maanden kwamen we samen om de buit te bespreken en onze longlist bij te stellen. Op ons jaarlijkse juryweekend op 22-23 april discussieerden we die longlist vervolgens uit tot er uiteindelijk 15 parels overbleven.

Het zijn de voorstellingen van vorig seizoen die ons zijn bijgebleven om uiteenlopende redenen: hun ongeziene kijk op onze gedeelde of net verborgen werkelijkheid, hun straffe performativiteit, hun ingenieuze spel met het publiek, hun schaamteloze zelfpresentatie, hun ontwapenende menselijkheid, hun spectaculaire of net heel intieme vorm of gewoon de diepe indruk die ze na lieten op onze onderbuik, voorbij elke slimme verantwoording. We selecteerden ze elk om hun eigen kwaliteit, maar samen bieden ze niet toevallig ook een brede staalkaart van het hedendaagse podiumveld: het zijn producties voor de grote en de kleine zaal, van jonge en ervaren makers, uit diverse disciplines, van Vlaamse en Nederlandse makelij. Belangwekkend werk komt uit elke hoek.

Opvallend veel duo's zitten er dit jaar in onze selectie, goed voor unieke artistieke samenwerkingen en zelfs één keer een echt liefdeskoppel. Niet de klassieke conflictsituatie van het dramatische tweetal spelen ze uit, wel belichamen ze allemaal een verschillende soort verzoening: tussen muziek en theater, tussen twee generaties, tussen twee gekwetste zielen... Met twee spring je nu eenmaal verder dan alleen, in de kunsten net zo goed als in het leven.

Maar nog opvallender is hoeveel breed 'ensemblewerk' er ook in onze schatkist is terechtgekomen: bijna de helft van de geselecteerde voorstellingen heeft minstens acht performers op scène (of op doek), variërend van 7 tot 77 jaar. In tijden waarin besparingen steeds meer doorgerkend worden op het aantal spelers op scène, herinneren ze aan het wezen van theater als een genereuze groepskunst. Allemaal weten ze hun collectief ook sterk te choreograferen.

Klapzoenen zijn alle geselecteerde voorstellingen. Sommige eerder een klap, rond zware thema's als onderdrukking, pedofilie, rouw of seksuele roes. Andere eerder een zoen, van lichte verliefdheid tot een smakelijk diner. Maar in geen enkele voorstelling zingt het ene zich los van het andere. Geen duister portret zonder zorg of intimiteit. Geen vrolijkheid zonder eenzaamheid of stille ellende. Ziedaar wat theater theater maakt.

We zien je begin september in Brussel!?

Audrey Leboutte
Charlotte De Somviele
Emilie Kabongo
Filip Tielens
Gable Roelofsen
Lore Missinne
Wim Van Parijs
Wouter Hillaert

Geselecteerde voorstellingen 2022-2023

(in alfabetische volgorde)

Analoog - DE HOE / Louis Janssens & Willem De Wolf

Soms gaapt er tussen generaties geen kloof, wel een liefdevolle camaraderie. Op het eerste gezicht kunnen Louis Janssens (27) en Willem De Wolf (61) niet meer van elkaar verschillen. Janssens was 'voorbested' om kunstenaar te worden en stond al op zijn 16e met zijn eerste voorstellingen in de krant. Voor De Wolf verliep de ontvoogding uit zijn communistische nest in Groningen een pak moeilijker. De jongste is gay, vindt dat kunst gaat om 'wie je bent' en haalt uit nachtelijke feestjes evenveel inspiratie als uit de autobiografie van Schubert. De oudste is hetero, schrijft elke dag gedisciplineerd en laat het liefst van al zijn werk voor zich spreken. En toch was er een diepe golf van herkenning, toen Janssens als student binnenstapte in De Wolfs klas op het conservatorium.

In het spitsvondige en genereuze *Analoog* wisselen beiden letterlijk van perspectief en gaan ze op zoek naar wat hen bindt én scheidt. Die ingreep om door de ogen van ander te kijken en te spreken is bijzonder geestig én intellectueel prikkelend. De uitwisseling blijft ook niet beperkt tot de toneelschool of het theaterwereldje. Veel meer dan over verschillende visies op het kunstenaarschap en identiteit, gaat *Analoog* over herkenbare vraagstukken rond ouder worden, zingeving, engagement, loskomen van je wortels, spijt en schaamte. Samen geeft dat een intieme ontmoeting die de jury erg gecharmeerd heeft. Uit hoe Janssens en De Wolf al dansend en zingend uit hun comfortzone stappen, blijkt duidelijk dat ze elkaar in het schrijven en spelen wederzijds hebben uitgedaagd. Eindelijk eens een voorstelling die generaties niet tegenover elkaar zet, of uitgaat van het klassieke meester-leerling narratief, maar toont hoeveel (theatraal) potentieel er in verzoening zit.

DARKMATTER - Cherish Menzo & GRIP & Frascati Productions

In een post-apocalyptische sfeer roeren zich twee anonieme zwarte lichamen op een onderbelichte scène. Er lijkt een wonde te zijn en er lekt bloed uit, zwart bloed. Tegen een dreigende achtergrond, soms voorbij onze aardse tijd en ruimte, bewegen de dystopische personages in slow motion, lachen ze naar elkaar, onthullen ze hun hele lichaam en spuwen ze collectief geschreven rapsongs. De kleur zwart is de rode draad tussen hun huid, hun litteken, hun woorden, hun hoge leren laarzen, de manier waarop ze bewegen.

In *DARKMATTER* zoekt Cherish Menzo samen met haar medespeler Camilo Mejía Cortés naar manieren om hun lichaam los te maken van opgelegde percepties. Wat gebeurt er als de stereotypen rond het zwarte lichaam tot het uiterste worden doorgedreven? Door stemmen en bewegingen op te rekken onthult het menselijke lijf zich als nieuw materiaal, onbekende materie, 'dark matter'. Zelfs het beetje resterende taal wordt pure stof en stijl.

Onze jury had weinig verweer tegen de onbevattelijke overtuigingskracht van zoveel performatieve eigenzinnigheid. *DARKMATTER* maakt van het theater weer een plek vol onuitgegeven potentieel. Waar betekenis weer een hoog en bijwijlen zelfs mystiek spel wordt, in plaats van een simpele handleiding. Waar het zwarte lichaam onbeschaamd centraal gesteld wordt, tot het implodeert en zichzelf opnieuw definieert. Cherish Menzo presteert hier een

fascinerende daad van verzet tegen alle 'othering', dankzij een heel eigen kijk op de mechanismen waarmee het Westen het andere onderdrukt.

De Bleke Baron - KOPERGIETERY & KGbe

Glorie zij de bleke baron: de grote leider van de Onderwaterstaat, met zijn gouden praatstok, zijn mooie lichaam en zijn visionaire visie! Anna Vercammen en Joeri Cnapelinckx beginnen hun muzikale kindervoorstelling met het samen instuderen van een lofzang aan de Baron, maar al gauw blijkt dat slechts een dekmantel voor hun stiekeme verzet tegen zijn dictatuur. Aan artiesten heeft de Baron nu eenmaal een hartsgrondige hekel: ze bedoelen meer dan wat ze laten horen.

En net daarvan is *De Bleke Baron* inderdaad een mooi staaltje. Binnen het format van een romantisch concert met uitwaaierende bindteksten, af en toe bot onderbroken door de staatsradio, draaien Vercammen en Cnapelinckx hete kwesties als migratie, klimaat, nuttigheidsdenken en politieke repressie in het vlotte inpakpapier van een kinderfabel. Ze bieden het aan als een onschuldig cadeautje, kleurrijk beschenen door het abstracte neonbeeld achter hun keyboard. Maar daaronder sluimert een spanning op leven en dood, ontvouwt zich een duistere dystopie. *De Bleke Baron* is ook niet gewoon een potje Poetin. Het viseert even goed het Vlaanderen van taaltesten voor basisrechten, cultuurbesparingen op werkonwillige artiesten, politieke inmenging in de kunsten en technologische innovatie als tovermiddel tegen de klimaatcrisis. En dat alles met één simpele formule, het basismotto van de Baron: 'De wereld is een winkel en de winkel moet draaien!'

Als weinig ander jeugdtheater tijdens het afgelopen seizoen overtuigde deze voorstelling de jury van haar kunst om op twee niveaus te communiceren: eenvoudig voor kinderen, dubbelzinnig voor volwassenen. Beide niveaus stralen ook slim op elkaar af, bijvoorbeeld in hoe er gespeeld wordt met ongeschreven voorschriften als publieksinteractie of een happy ending. Happy eindigt *De Bleke Baron* alleszins niet, hoogstens hoopvol. Het is het straffe slotakkoord van een slim opgebouwde compositie, zowel vormelijk als inhoudelijk. Het hoogst verontrustende tijdsbeeld krijg je er gratis bij.

De uitnodiging – Laura van Dolron

Ging de vorige voorstelling van Laura van Dolron over een pijnlijke scheiding, dan zitten we nu op de eerste rij van intiem geluk. De theatermaker heeft een nieuwe liefde in haar leven, en zet Mark zelfs letterlijk op een piédestal mee op scène. Spontaan zingt ze zijn lof of werpt ze hem ineens iets voor de voeten. Dat kan voor gêne zorgen bij hem, bij ons of bij Laura zelf. Maar nog vaker gaat er naast haar gerijpte beschouwingen over lief en leed een stille tweede laag meespreken in kleine menselijke blikken en gebaren. Het lijkt wel alsof je bij het koppel in de huiskamer zit. *De uitnodiging* is theater in zijn meest pure vorm. Simpel vertellend, maar niet zonder wijsheid. Direct naar de zaal, maar via ontwapenende een-tweetjes met een medespeler. Met een lach en een traan, maar altijd met het woord voorop. En elke avond anders.

Die schaamteloze directheid, wars van vele verwachtingen die er rond theater bestaan, overtuigde de jury zonder veel discussie. Als geen ander verstaat Van Dolron de kunst om haar voorstellingen te creëren op de speeldag zelf, of zelfs tot op het podium.

Bewonderenswaardig eenvoudig navigeert ze ook rond alle mogelijke valkuilen bij zoveel goed nieuws over een 'zoet' onderwerp, door steeds de precariteit van deze liefdesviering voelbaar te houden. Hier staan geen naïeve jonge geliefden op de bühne, wel twee mensen die er in hun midlife voor kiezen om er toch gewoon voor te gaan. Dat resoneert duidelijk bij velen in de zaal: een prestatie op zich. Zo verlegt *De uitnodiging* niet alleen de grenzen van het realisme, maar geeft het de burger ook moed en hoop – en ook wel een beetje jaloezie om zoveel kwetsbare communicatie en verheugend levensgeluk. Dit is een zalig zoete voorstelling, die toch niet per se zoet smaakt.

Een leuk avondje uit - hetpaleis, Theater Artemis & Het Zuidelijk Toneel / Jetse Batelaan

Jetse Batelaan doet het opnieuw: jong en oud overtuigen met een grappige, gelaagde en tegelijk diep psychologische voorstelling. Naar gewoonte vertrekt ze van een ironische kijk op het eigen toneelbedrijf, maar finaal eindigt ze toch recht in het hart. Wat is fake in onze omgang met emoties, wat is echt en oprecht?

Een leuk avondje uit belooft ons spetterende musical, maar wie Batelaan een beetje kent, weet dat daar vast een addertje onder zit. Als publiek krijgen we wel voluit musicalsterren, glitter, zang, dans en spectaculaire decorwissels te zien, maar Batelaan *mutet* hen. Gedimde musical is wat we krijgen. De spotlight richt zich op de drie personages *achter* de schermen: een stagehand, een technicus en een kostuumontwerper. Zij becommentariëren de show en de dansers en hebben het vooral (niet) over hun (onderdrukte) emoties.

Entertainment en kunst gaan niet samen, vinden sommigen. Voor de jury spreekt *Een leuk avondje uit* dat tegen met meticuleus vakmanschap. Een geestige aanpak, even slim als genereus, draait onze emotionele gewoonten binnenstebuiten. Want als de technici hun emoties onderdrukken, dan smokkelt Batelaan ze gewoon langs de achterdeur weer naar binnen. Als haveloze buitenstaanders komen Schaamte, Intens Verdriet en Eenzaamheid doodgemoedereerd de scène oplopen en verspreiden ze zich ook tussen het publiek. Zo ontstaat er in de zaal een heerlijke anarchie. Want inderdaad: wie in godsnaam weet met deze emoties om te gaan? Puppetsmaster Batelaan blijft deze chaos perfect regisseren. Straf spel, ingenieuze theatrale ingrepen (zoals het transportbedrijf *Emotions in motion* dat vruchteloos op zoek is naar de laad-en-losruimte) en een gedurfde thematiek maken van *Een leuk avondje uit* een van de beste voorstellingen van vorig seizoen. Je moet het maar doen: steeds opnieuw jeugdtheater maken op zo'n hoog niveau, en toch zo toegankelijk voor een breed publiek.

EXIT - Circumstances

Vier mannen komen elkaar tegen in een indrukwekkende installatie van deuren, muren en verdiepingen. Ze proberen hun eigen weg te banen, maar elkaar kruisen is onvermijdelijk. Soms kunnen ze samen door één deur, op andere momenten zetten ze elkaar bewust voor blok. Als kat en muis, steun en onverlaat, enkeling en groep verschijnen en verdwijnen ze in de draaikolk van het sociale leven. Naarmate ze zich sneller haasten, worden de patronen die ze afleggen complexer en spannender. Is er nog een ontsnappen aan?

Met *EXIT* levert acrobaat en danser Piet Van Dycke bij zijn nieuwe gezelschap Circumstances een sterk debuut af. De vier virtueuze circusartiesten die erin kaprioleren (Christopher Mc Auley,

Luuk Brantjes, Samuel Rhyner en William Blenkin), zijn elk gespecialiseerd in een andere discipline: bascule, straps, trapeze en acrodans. Toch weet Van Dycke hen dankzij een bijzonder strak bewegingspatroon te choreograferen tot één collectieve taal.

Voor de jury is *EXIT* de spannendste circusvoorstelling die vorig seizoen in Vlaanderen te zien was. Dat ze ook bij het brede publiek uitgroeide tot een ware hit, is niet moeilijk te begrijpen: naarmate het tempo en de muziek de hoogte ingaat, kruip je steeds meer op het puntje van je stoel. Verwondering regeert, maar nooit wordt ze vrijblijvend. Zeker wanneer het decor in een prachtige apotheose ook zelf mee gaat tolleren, en de vier acrobaten hamsters worden in een rad, wordt het risico van hun gewaagde spel een verhaal op zich over ons intermenselijk verkeer. Dit werk maakt ons oprecht benieuwd naar wat Van Dycke als 'up and coming' circusmaker nog meer in zijn mars heeft.

Mimi's Shebeen - Alesandra Seutin / Vocab Dance & KVS

Als het doek opgaat, wacht ons Tutu Puoane in een eindeloos kleed. Boven haar maakt een enorme ventilator duidelijk dat we terechtgekomen zijn in de diepe ondergrond van de stad. In de drapering van haar kleed verbergen zich acht performers. De toon is gezet: we krijgen een voorstelling met meerdere dimensies. De tijd is hier en nu, maar ook gisteren en morgen. Percussie begeleidt het oproepen van de voorouders en poëtische teksten roepen reflecties op over ballingschap, immigratie en menselijkheid.

Een Shebeen is een ondergrondse bar waar tijdens het apartheidsregime in Zuid-Afrika zelfgestookte alcohol werd verkocht. Het is een ruimte (vaak uitgebaat door vrouwen) om elkaar te ontmoeten en politieke en sociale kwesties te bespreken. Choreografe Alesandra Seutin maakt van die metafoor een even donkere als zinderende echokamer, waarin dans, moderne songs, geluidsarchieven en poëzie met elkaar vervloeien. Geïnspireerd door de legacy van de verbannen Zuid-Afrikaanse zangeres en politieke activiste Miriam Makeba. Op teksten van Lebo Mashile en Lisette Ma Neza. Met muziek gecomponeerd door Angelo Moustapha en Zouratié Koné. En in een efemere scenografie die je voortdurend omhoog doet blikken. Kijken we naar vergeestelijkte schimmen of naar een reëel oproer? Rouw, viering en verzet versmelten tot één kracht.

De jury was onder de indruk van het vanzelfsprekende vermogen van *Mimi's Shebeen* om je onder te dompelen en mee te voeren in een heel intuïtieve kijkervaring. Samen met haar straffe ensemble vol eigen signaturen weet Seutins choreografische vocabulaire de 'collectieve individualiteit' van Afrikaans erfgoed te doen opgaan in een multidimensionaal discours, verankerd in het lokale en eigentijdse podiumkunstenveld. Een bijzondere gebeurtenis.

The making of Berlin - BERLIN / Yves Degryse

Met deze symbiose tussen documentaire, film en theater portretteert BERLIN opnieuw een bijzondere plek ter wereld: Berlijn, de stad waar het collectief ooit zelf zijn naam aan heeft ontleend. Daarvoor baseren ze zich op het uitzonderlijke verhaal van een Berliner die in 1945 werkte als orkestregisseur bij de Philharmoniker en ervan droomde om een onaf hoofdstuk uit zijn leven te voltooien. De makers hebben zich geëngageerd om de man bij te staan in het realiseren van zijn droom: het uitzenden van Wagners *Götterdämmerung*, uitgevoerd door een orkest dat verspreid zit over verschillende bunkers. Gaandeweg vinden ze barstjes in zijn verhaal

en komt het hele project op de helling te staan.

Je kijkt in *The making of Berlin* vooral naar de filmdocumentaire van dat hele proces, maar dan binnen een complexe scenografie met een overvloed aan beeldschermen. Die gaan in dialoog met elkaar, maar ook met de muzikant en de beeldregisseurs die live mee op de scène zitten, dus binnen hun eigen werk. Zo toont de hele voorstelling letterlijk de ‘making of’ van zowel BERLIN, van de creatie zelf als van om het even welk verhaal. Hoe verder in de voorstelling, hoe meer de grens tussen ‘realiteit’ en ‘fictie’ zal vervagen.

Zelfs na twintig jaar theater maken met film blijft BERLIN de jury verrassen. Als meesters in storytelling halen Yves Degryse en co. weer alles uit de kast om hun publiek compleet mee te zuigen in het verhaal, niet in het minst dankzij hun spannende intrige en gelaagde montage. Toch blijft na een paar plotwendingen vooral de verwarring nazinderen. Nog nooit heb je je zo gemindfucked gevoeld. Knap toont deze voorstelling dat elk verhaal gemaakt wordt, of het nu fictie of documentaire is, op doek of op scène. Moet iets waar zijn om echt te zijn? Het is een prangende vraag die BERLIN hier stelt. Tegelijk waarschuwt het ons met *The making of Berlin* voor het gemak waarin we geloven in verhalen, zelfs als ze te mooi zijn om waar te zijn.

The NarcoSexuals - Studio Dries Verhoeven

Op een afgelegen plek tussen stad en natuur, in een vergeten overgangsgebied, heeft theatermaker en scenograaf Dries Verhoeven een prefab huisje neergepoot. Als bezoeker krijg je van buitenaf een bijzonder voyeuristische inblik in het intieme universum van acht naakte mannen. Zij bedrijven – of eerder belichamen – er de subcultuur van door drugs gedreven groepsseks, populair in bepaalde kringen van cis gay mannen. Enkel dankzij hun kunstlenzen met piepkleine pupillen wordt het enigszins dragelijk om een uur lang met hen in dialoog te zijn. Een koptelefoon zuigt je hun even kwetsbare als bevrijde binnenwereld in, afgewisseld met visuele tableaux op beats. Dat maakt van *The NarcoSexuals* een tegelijk mechanische én hypermenselijke voorstelling, waarin lust, leegte, liefde, verdoving en echte intimiteit elkaar continu aflossen.

Geen andere voorstelling maakte het afgelopen seizoen meer fysieke indruk op de jury, mee dankzij het intelligente spel tussen kijken en bekeken worden. Maar misschien nog meer appreciëren we aan deze doormalende installatie zijn fusie van verschillende kunst domeinen om nieuwe kaders te scheppen. Als scenograaf is Dries Verhoeven de publieke ruimte ingetrokken, en verknoopt hij in die beweging het denken uit mime, performance, vormgeving, de beeldende en installatiekunst, en de wereld van co-creatie en documentaire. *The NarcoSexuals* zet die confrontatie om in leesbare gebaren, in opnieuw een goed doordacht en vormgegeven geëngageerd werk. Tegelijk overstijgt de voorstelling haar onderwerp. Meer dan over chemseksende mannen doet ze een indringende uitspraak over de hang naar verdoving én intimiteit van een neoliberale post-covid samenleving.

TWO. is not a solo - Lisa Verbelen en Hendrik Lasure / BOG. & Het Zuidelijk Toneel

Hebben we in de Lage Landen een eigen Kae Tempest? Ja hoor, ze heet Lisa Verbelen. Samen met jazzmuzikant en muzikaal wonderkind Hendrik Lasure tekent de actrice van het Vlaams-Nederlandse collectief BOG. voor het opwindendste theaterconcert van het jaar. Ook dit

seizoen bleven concertperformances erg populair om een nieuw publiek aan te boren, maar zelden voelen ze zo organisch en vernieuwend als dit catchy kleinood.

Het duo liet zich inspireren door taoïsme en hiphop en puurde daar hun eigen genre uit: taohop. Met behulp van een oude synthesizer uit de jaren 1980, een drumcomputer vol samples, blinkende kostuums en twee prachtige stemmen dompelen de makers je onder in een betoverende universum dat constant van sfeer verandert. Met veel intelligente humor en poëzie rapt Verbelen over queer liefde, identiteit, denken voorbij tegenstellingen en een kompas vinden in het leven. Ook het samenspel met Lasure is theateraal erg spannend én ontroerend.

Liefst van al willen we niet te veel woorden vuilmaken aan dit bijzondere duet (dat we trouwens allemaal liever rechtopstaand hadden bijgewoond dan zittend). *TWO. is not solo* is zo'n voorstelling die je met je lijf moet begrijpen. En néé, voor een keer is dat geen zwaktebod. Of zoals Verbelen het ooit in haar vorige solo *ALL.* omschreef: 'thinking is a form of feeling and feeling a form of thinking.' Hier komen ze daar heel dichtbij.

Vake Poes; of hoe God verdween - laGeste / Lisaboa Houbrechts

Een familie-epos dat drie generaties overspant, van de Tweede Wereldoorlog tot vandaag: Lisaboa Houbrechts toont zich in haar meest grootschalige voorstelling tot nog toe bijzonder ambitieus. *Vake Poes* draait om de verborgen trauma's van een familie én een hele natie, en hoe die doorwerken op de volgende generaties. Met tekst, beeld en muziek als evenwaardige vertelstrategieën wordt dat alles voelbaar gemaakt door de ogen van een kind. Houbrechts schuwt daarbij het grote gebaar niet, getuige de indrukwekkende scenografie van Filip Peeters en een muzikale score die de Johannespassie van Bach combineert met hedendaagse elektronische muziek en accordeon van Philippe Thuriot.

Vake Poes dwong bij de jury respect af. Het gebeurt nog maar zelden dat je op toneel een vertelling ziet die zo omvattend durft te zijn in zowel de tijdsboog als de (duistere) thema's die ze bestrijkt, gaande van pedofilie tot collaboratie. Clausiaans doet deze productie aan, maar wel met een spiritualiteit en een zorgzame kijk die net heel eigen(tijds) overkomt. Met rake tableaux vivants bewijst Houbrechts dat ze een sterke beeldenmaker is, onder meer via het fascinerende en ongrijpbare personage van danser Boule Mpanya. Enkele sterke individuele acteerprestaties vloeien naadloos over in de werveling van het collectief op scène, niet in het minst door een heel volwassen omgang met de kinderen in de cast.

Experimenteerde eerder werk van Houbrechts binnen Kuiperskaai en het P.U.L.S-traject van Toneelhuis nog graag met het juiste evenwicht in stilistiek en verhaaldramaturgie, dan toont *Vake Poes* nu de maturiteit van een auteur-regisseur die de grote zaal begrijpt als een verbindende publieke plek voor vele theatrale tekens en disciplines, en voor het intieme en het politieke. Voortdurend doet deze creatie voelen dat geen leven losstaat van de context en de grote golven van de tijd.

VanThorhout – Alexander Vantournhout / not standing

In *VanThorhout* staat bewegingskunstenaar Alexander Vantournhout opnieuw alleen op scène. Deze keer duikt hij in het thema van de mannelijke kracht en de culturele beeldvorming ervan. Het centrale attribuut dat hij als zijn metgezel en tegenspeler kiest, is een gigantische hamer.

Het is een referentie naar de Mjöltnir van Thor. De link tussen de Noordse God en de dans- en circusatleet met afgetraind lijf is snel gemaakt.

Als publiek zit je volledig rond de houten cirkel waarvan Vantournhout het middelpunt bezet. Onder zijn ontbloot bovenlijf draagt hij niet meer dan een lange rok. Met dit eerste ambigue beeld is de toon van de voorstelling gezet. In drie delen – een kaleidoscopische armchoreografie, een duel met de hamer en een poëtische overgave – daagt hij de klassieke blik steeds verder uit. Telkens draait hij het stereotiepe beeld van mannelijkheid weer een slag om. Hard en zacht dansen en duelleren in deze intelligente choreografie voortdurend om de overmacht.

In *VanThorhout* zagen we als jury alweer een andere kant van deze veelzijdige kunstenaar, die niet voor het eerst op Het TheaterFestival staat. Naast een nieuw lichaamsonderzoek brengt deze genderfluïde choreografie ook een extra kwetsbaarheid binnen in zijn werk. Geen paniek: de fysieke uitputtingsslag die de voorstellingen van Vantournhout steeds typeren, krijgen we ook hier te zien. Net als zijn gevoel voor gevaar. Met zijn zwiepende hamer weet hij de hele eerste rij te doen terugdeinzen. Maar het is bovenal de elegante zachtheid in *VanThorhout* die deze solo onderscheidt van eerder werk, terwijl ze tegelijk verschillende dans- en culturele tradities vloeiend weet te verzoenen tot een eigen toegankelijke en bijwijlen erg verrassende bewegingstaal. Voor de geladen tijd waarin we leven, is dit in vele betekenissen sterk ‘ontwapenend’ werk.

Voorjaarsontwaken – Wolf Wolf

Het jonge theatercollectief Wolf Wolf is vrijmoedig aan de slag gegaan met de 19e-eeuwse schandaalklassieker *Frühlings Erwachen* van Frank Wedekind over de ontluikende seksualiteit van een aantal tieners. Ze verknipten het originele stuk en zetten de losse stukjes weer aan elkaar binnen het verhalende kader van een repetitie voor het schooltoneel, waarin de leerlingen ‘Voorjaarsontwaken’ zullen opvoeren. Eén leerling registreert schaamteloos voyeuristisch het hele repetitieproces met haar camera op scène en in de coulissen. Ze interviewt haar medeleerlingen met opdringerige vragen. De fictieve documentaire die zo ontstaat, geeft het stuk een eigentijdse nieuwe structuur.

Wolf Wolf ontstond uit het succesvolle afstudeerproject *Who’s afraid of Virginia Woolf*, dat in 2020 geselecteerd werd voor Het TheaterFestival. KASK-alumni Flor Van Severen, Imke Mol, Mitch Van Landeghem en Naomi van der Horst besloten samen met scenograaf Gilles Pollak een collectief te vormen dat ‘repertoire’ aanpakt met een ‘spelersdramaturgie’. Voor *Voorjaarsontwaken* hebben ze zich nu versterkt met acteurs Soraya van Welsenis en Matthias Van de Brul, klassieke muzikante en actrice Valentina Tóth en hedendaags muzikant Gilles Vandecaveye-Pinoy.

Binnen een theaterveld waarin oude stukken steeds minder te zien zijn, liet de jury zich overtuigen door het lef van dit jonge geweld om dit repertoirestuk op te frissen met hedendaagse insteken en thema’s. Niet alleen de ironie en de parodie maken van deze voorstelling een vrolijke meerlagige, metatheatrale voorstelling over de zoektocht van jongeren naar identiteit. Vooral ook het energieke spelplezier geeft er schwing én noodzaak aan, met een potpourri van speelstijlen die doet denken aan zowel Pina Bausch, Milo Rau, Abattoir Fermé als De Schone Compagnie... *Voorjaarsontwaken* weerspiegelt de fragmentarische werkelijkheidservaring van deze jonge spelers (en van ons allen), maar weet die toch te vatten in één grote spanningsboog.

Als jury zien we toekomstmuziek in dit collectief. Met deze productie toont het alvast dat het de grote zaal virtuoos kan bespelen.

What remains – Ultima Vez

Stel je een familiefoto voor die gaat ademen en langzaam tot leven komt. Die in aparte partikels uit elkaar kruimelt, maar zich uit die solo's en duetten toch steeds weer samendanst tot een gevarieerd tableau vivant. Die niet de bevroren smile van het eeuwige geluk uitdraagt, maar veeleer de zorg en de kwetsbaarheid van de stille tragedies die zich daar bij alle leeftijden achter verbergen.

Tegen een grijzige achtergrond, de cleane kleur van rouw, is dat wat zich voltrekt in *What Remains*, de eerste grotere regie van Zoë Demoustier met tien performers van 7 tot 77 jaar. Een jongeman lijdt aan een razende zoef in zijn kop. Een klein meisje paradeert als een model van zeker drie keer zo oud, terwijl opa terug kind wordt. Een oudere vrouw legt zich steeds weer ter aarde. Een miskraam brengt de hele carrousel tot staan. Donker ademt de dood voortdurend in deze voorstelling mee, maar net daarom valt des te meer alle leven op, de werveling van lijven. Klein draagt groot en groot draagt klein. In één en dezelfde beweging lijkt *What Remains* zowel een mausoleum voor de mensheid als kinderspel met onze existentie. Door alle scènes waait de wind van een lange geschiedenis.

Al blijkt de choreografische diepgang van de voorstelling nog jong, als jury zijn we onder de indruk van het even uitgepuurde als complexe spel met meervoudige betekenis dat Zoë Demoustier hier weet te ensceneren. Alsof het doodsimpel is, gaat eenzelfde beweging totaal iets anders vertellen als ze belichaamd wordt door andere leeftijden of genders. In tijden van eenzijdige identiteitsconstructies gaat de voorstelling dan ook intelligent om met binaire opposities: eerst schept ze door simpel onderscheid tussen jong en oud of man en vrouw spontane categorieën in je hoofd, om die dan onverwacht over elkaar te schuiven en er de pure menselijkheid over te laten zegevieren. De ontroering daarvan is groot. *What Remains* biedt de perfecte familietrip. Het maakt waar wat het belooft: het blijft hangen.

Zeemaal - Laika / Sien Vanmaele

Op één avond een maaltijd met meerdere gangen én een vullende theatervoorstelling? Meestal is het in het leven kiezen, maar Sien Vanmaele biedt in *Zeemaal* de unieke combinatie. Je eet een veganistisch maal terwijl je kijkt en luistert naar een heel verhaal, allebei bereid op het golvende bedje van de (diep)zee. Afwisselend, soms tegelijk, speelt Vanmaele de ober en de verteller van een bijzondere culinaire reis. Ze neemt je mee terug naar waar ze vandaan komt, passeert bij waar we allen vandaan komen en arriveert uiteindelijk bij onze gezamenlijke toekomst met deze planeet. Allerlei wieren, zeealgen en ander lekkers op je bord doen je vanzelf de smaak te pakken krijgen.

Zeemaal bouwt duidelijk verder op de traditie van zintuiglijke eettheater bij Laika, maar voegt er haar hoogsteigen flavour aan toe: autobiografische herkenning, stevig inhoudelijk onderzoek en de grote noodzaak om een voorstelling te begrijpen als een voorstel. *Zeemaal* is een epische TED-talk op smaak, in het licht van morgen. Bereid met uiterste zorg. Zorg voor de publiekservaring, maar ook voor wat ons allen te wachten staat.

Bijna achteloos verruimde deze totaalervaring onze kijk als jury op klimaat(theater). Ze verontrust én stelt deels ook gerust: er zijn nog onvermoede uitwegen, er zijn nog artistieke vormen waarin bewustzijn kan worden gewekt. Begreep Brecht 'culinair theater' ooit als toneel dat in slaap wiegt, dan is dit net theater dat wakker maakt. Ontwapenend, maar allesbehalve naïef. Genreus, maar vanuit een groot zelfbewustzijn. Vol, maar nergens overdadig. *Zeemaal* boort een nieuwe wereld aan. Met veel nieuwsgierigheid kijkt de jury dan uit naar de twee volgende delen van dit drieluik: *Landmaal* en *Luchtmaal*. Voor het hedendaagse theater met al zijn uitdagingen is Sien Vanmaele sowieso een aanwinst.